

arts play an important role in psychical and intellectual development of a child. In fact they are focused not on the result, a picture, but on the process of drawing, during which a child expresses his individuality and forms different skills.

The article gives the analysis of studying theory and practice of traditional and unconventional techniques of fine art by students. The content, structure and stages of introduction of unconventional techniques of fine art into applied methods of social work given in the article result in successful art therapy and unconventional lessons of fine arts, the basic concepts of which are also described.

It is proved that drawing is the most natural and catching activity for children and adults, in which they realize the need of self-expression, form aesthetic taste, feeling of harmony, broaden outlook, develop creativity, fine motor skills, and artistic perception of life.

Key words: fine arts, unconventional techniques, applied methods, social work, creativity, creative thinking, creative skills, graphic activity, aesthetic influence, children's creative work.

Отримано 11.03.2015 р.

УДК 378+37.013.42-044.337=432.243+316.613.4+316.628

В. О. Парфенюк
Parfenyuk_Viktoria@mail.ru

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Парфенюк В. О. Мотиваційний компонент професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки. Особливе значення для особистісного та професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів набуває рівень розвитку їх мотивації професійного самовдосконалення в процесі фахової підготовки. Оскільки саме прагнення до постійного самопізнання, саморозвитку, самоактуалізації в умовах внутрішньо особистісної та зовнішньої, соціально-професійної нестабільності забезпечує, з одного

боку, їх професійну стійкість, усталеність, відповідний рівень професійної компетентності, з іншого, – постійний професійний розвиток. Відтак, готовність майбутніх фахівців до їхньої професійної діяльності як мета та результат їх професійно-педагогічної підготовки має включати як інтегрувальний компонент мотивацію професійного самовдосконалення. Так, ми прийшли до думки про мотиваційний компонент. У статті ми розглянемо основні його показники. Повернемось до мотивації професійного самовдосконалення, за результатами досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених (А.О. Деркач, І.Ф. Ісаєв, Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін та ін.) не тільки детермінує зниження базових показників професійного розвитку фахівців, особливо педагогічної сфери (зниження рівнів актуалізації професійних якостей, старіння професійних знань, розпад професійних умінь та навичок), але й негативно впливають на ефективність професійної діяльності фахівців, сприяють виникненню професійних деформацій та деструкцій (розпад професійного Я, професійної ідентифікації). Отже, важливою складовою професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів є створення умов для розвитку їх мотивації професійного самовдосконалення, що передбачає перехід від однорівневої системи прагнень до складної, ієрархічно побудованої, від вузької тимчасової сфери дії спонукань до стійкого автономного мотиву самовдосконалення, перетворення окремих спроб роботи над собою до постійно тривалого процесу, образу мислення фахівця. Отже, розвиток мотивації професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки є необхідною умовою формування його професійної компетентності, а сама позитивна мотивація професійного самовдосконалення є системоутворювальною складовою їх готовності до викладацької діяльності.

Ключові слова: мотивація, професійне самовдосконалення, самооцінка.

Парфенюк В. А. Мотивационный компонент профессионального самосовершенствования будущих социальных педагогов в процессе профессиональной подготовки. Важное значение для личностного и профессионального развития будущих социальных педагогов имеет уровень развития их мотивации профессионального самосовершенствования в процессе профессиональной подготовки. Именно желание постоянного самопознания, саморазвития, самоактуализации в условиях внутренней личностной и внешней, социально- профессиональной нестабильности обеспечивает, с одной стороны, их профессиональную стойкость, определенный уровень профессиональной компетентности, а с другой стороны,- постоянное профессиональное развитие. Так, готовность будущих социальных

педагогов к ихней профессиональной деятельности как цель и результат их профессионально- педагогической подготовки должна включать как интегрированный компонент мотивацию профессионального самосовершенствования. Так, мы пришли к выводу создания мотивационного компонента. В статье мы рассмотрим основные его показатели. Мотивация профессионального самосовершенствования, по результатам исследований отечественных и зарубежных учёных (А.О. Деркач, И.Ф. Исаев, Н.В. Кузьмина, В.О. Сластёнин и др.) не только детерминирует снижение базовых показателей профессионального развития, особенно педагогической сферы (снижение уровней актуализации профессиональных качеств, устаревшие профессиональные знания, распад профессиональных умений и навыков), но и негативно влияют на эффективность профессиональной деятельности социальных педагогов, способствуют возникновению профессиональных деформаций и деструкций (распад профессионального Я, профессиональной идентификации). Таким образом, важной составляющей профессиональной подготовки будущих социальных педагогов является создание таких условий для развития их мотивации профессионального самосовершенствования, которые предполагают переход от одноуровневой системы стремлений к сложной иерархично построенной, от вузовской временной сферы действия побуждают к стойкому автономному мотиву самосовершенствования, преобразование отдельных попыток работы над собой к постоянному длительному процессу, образу мышления. Развитие мотивации профессионального самосовершенствования будущих социальных педагогов в процессе профессиональной подготовки является необходимым условием формирования его профессиональной компетентности, а сама позитивная мотивация профессионального самосовершенствования – системообразовательной составляющей их готовности к преподавательской деятельности.

Ключевые слова: мотивация, профессиональное самосовершенствование, самооценка.

Постановка проблеми. Розпочинаючи аналіз заявленої проблеми, ми вважаємо за необхідне розглянути компонент практичної підготовки, який є дуже важливими в педагогічній діяльності соціального педагога, професійна діяльність якого підпорядковується індивідуальним закономірностям, таких як: усвідомлення необхідності організації діяльності не за наказом, а за внутрішнім бажанням і мотивом; уміння брати на себе відповідальність при виявленні й вирішенні важливих професійних проблем; висока професійна компетентність, самостійність суджень, оперативність і сміливість щодо прийняття рішень тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснений аналіз останніх досліджень та публікацій, присвячених проблемі мотивації професійного самовдосконалення особистості дозволяє стверджувати, що її розробкою займаються психологи та педагоги різних наукових шкіл, починаючи з біхевіоризму й до гуманістичної, особистісно орієнтованої педагогіки. Мотивація професійного самовдосконалення педагогічних працівників є предметом досліджень таких видатних вчених як О.О. Бодальов, А.О. Деркач, Є.П. Ільїн, О.Б. Орлов, В.О. Слатьонін та ін.

Мета статті – проаналізувати та схарактеризувати показники мотиваційного компоненту професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки.

Викладення основного матеріалу. Зазначимо, що поняття мотивація трактується у великому тлумачному словнику як сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось. Мотивувати наводити мотиви, що пояснюють, виправдовують певні дії, вчинки тощо; обґрунтовувати [1].

Також поняття мотивації розглядається і у педагогічному словнику як спонуки активності організму і його цілеспрямованості. У широкому розумінні мотивація використовується в усіх сферах психології, що досліджують причини і механізми поведінки людей. За виявом і функціями поділяються на три класи. За причинами активності організму аналізуються вияви інстинктів і потреб; за спрямованістю активності вияви мотивів як причин вибору спрямованості поведінки; за регуляцією динаміки поведінки вияви емоцій, почуттів і установок у поведінці суб'єкта [2].

Зазначимо, що ми в *мотиваційний компонент* включили такі показники як: потреба у досягненнях цілей; спрямованість до мотивації успіху; здатність до самооцінки реалізації життєвих цілей. Для того, щоб краще розкрити кожний показник, треба дати визначення, який саме зміст несе в собі поняття показник.

Показник – це характеристика певного аспекту критерію, за яким можна робити висновки [3].

Отже, розглянемо кожен з них. На нашу думку, *постановка цілей* надає багато переваг, спрямовує на вирішення важливих завдань. Проте далеко не завжди майбутні соціальні педагоги в процесі фахової підготовки ставлять перед собою осмислені цілі.

Для того, щоб розуміти про що йде мова, розглянемо поняття *ціль*, яке трактується так у педагогічному словнику - ідеальне, мислене, уявне передбачення результату діяльності. Як безпосередній мотив цілі спрямовує і регулює людську діяльність. Зміст цілі залежить від об'єктивних законів дійсності, реальних можливостей суб'єкта та використовуваних засобів. Ціль є:

1. Наперед визначеним ідеалом, до якого людина прагне.
2. Внутрішньо спонукальним мотивом діяльності.

3. Здобути на кінцевому відрізку діяльності її результатом.

Ціль виховання завжди відображає вимоги даного суспільства. Ціль нині існуючої системи виховання, освіти і навчання – забезпечити всебічний і гармонічний розвиток особистості [2].

Але не завжди потреба у досягненні цілей виникає, тому ми розглянемо *спрямованість до мотивації успіху*. Очевидно, що ведучими особливостями людей з високим рівнем мотиву соціального успіху є: активність, впевненість в собі, висока загальна самооцінка, впевненість в своїй привабливості, ініціативність, практичність, організованість, особистий вплив, інтелект, вміння налагоджувати з людьми стосунки.

У контексті дослідження мотивації успіху доцільно розглянути поняття успіху. Якщо звернутися до великого тлумачного словника, то знайдемо таке визначення: успіх – позитивний наслідок роботи, справи і т.п. Визначення кимось чийх-небудь позитивних якостей, особливостей [1].

Мотивація досягнення завжди викликала інтерес з боку дослідників, не дивно що існує багато вітчизняних та зарубіжних теорій мотивації досягнення. Теоретичні та практичні дослідження є основою для формування положень про мотивацію діяльності спрямованої на досягнення успіху чи уникнення невдач. Багато психологів досліджуючи мотиваційну сферу та рівень інтелекту для визначення успішності в учбовій, професійній та інших видах діяльності дійшли висновку, що саме мотивація досягнення є основною причиною, яка впливає на досягнення успіху [4; 5; 6].

Характеризуючи мотивацію досягнення необхідно звернути увагу на її внутрішні складові, такі як бажання працювати, тобто прагнення зробити щось краще і/або швидше та очікування успіху. Мотивація досягнення завжди зорієнтована на мету, без якої неможлива будь-яка свідомо діяльність [5].

Надзвичайно великий внесок у розвиток розуміння мотивації вніс Абрахам Маслоу. Переглянувши поняття інстинктів, він замінив їх поняттям базові потреби, які мають інстинктивну природу, яка є вираженням видової специфіки людини. На відміну від інстинктів базові потреби можуть бути не розвинутими через слабке вираження інстинктивного фактору і пригнічення його іншими пов'язаними з соціальним впливом. А. Маслоу виділяє п'ять груп базових потреб: фізіологічні потреби (голод, спрага, сон, сексуальний потяг), потреби в безпеці (впевненість, захищеність, порядок), потреба в приналежності та любові (симпатія, близькість, ніжність), потреба в повазі (визнання, повага, схвалення), потреба в самоактуалізації (самовираження, реалізація свого потенціалу, усвідомлення буття). Ці групи потреб формують ієрархія. Нижчі потреби – починаючи з фізіологічних – є одночасно більш нагальними. Тобто, якщо ці потреби не задоволені вся активність індивіда витрачається на їх задоволення, решта потреб просто не існує

для людини в такий момент. Коли потреби нижчого рівня задоволені, вони перестають визначати поведінку особистості і настає черга наступних потреб відповідно до ієрархії. Отже, потреби більш високого рівня можуть мотивувати діяльності особистості лише за умови задоволення потреб нижчих рівнів [7; 5]. Мотивація досягнення завжди зорієнтована на мету, без якої неможлива будь-яка свідома діяльність

На нашу думку, мотивація досягнення цілей неможлива без *здатності до самооцінки реалізації життєвих цілей*. Розглянемо поняття самооцінки.

У педагогічному словнику самооцінка – оцінка самого себе, своїх позитивних якостей і недоліків. Самооцінка характеризується за такими параметрами:

- 1) рівень – висока, середня і низька;
- 2) співвідношення з реальними успіхами – адекватна і неадекватна; завищена і занижена;
- 3) особливості побудови – конфліктна і безконфліктна.

Об'єктом самооцінки можуть бути: предметна діяльність та її результати, поведінка людини, її моральні, розумові й фізичні якості, здібності, риси характеру, зовнішній вигляд, місце в системі взаємин з навколишнім тощо [2].

Так, самооцінка – це моральна оцінка своїх власних вчинків, моральних якостей, мотивів. Здатність до самооцінки формується в людині в процесі його соціалізації, у міру свідомого засвоєння їм тих моральних принципів, які виробляються суспільством, і виявлення свого особистого відношення до власних вчинків на основі оцінок, що даються цим учинкам навколишніми. Можна сказати так: самооцінка є оцінки інших, прийняті особистістю в якості масштабу власної поведінки, власна оцінка особистості, яку вона вважає необхідною звести в загальний масштаб. Завдяки здатності до самооцінки люди знаходять можливість значною мірою самостійно направляти й контролювати свої дії й навіть виховувати себе [8].

Розглядаючи поняття самооцінки звернемося до тлумачного словника сучасної української мови, в якому самооцінка – оцінка самого себе, своїх достоїнств і недоліків [1].

Відомий автор книг по психології Т.А. Ритченко приводить таке визначення самооцінки: "На основі самопізнання в людини виробляється певне емоційно-ціннісне відношення до себе, яке виражається в самооцінці. Самооцінка припускає оцінку своїх здатностей, психологічних якостей і вчинків, своїх життєвих цілей і можливостей їх досягнення, а також свого місця серед інших людей".

Висновки. Розглянувши мотиваційний компонент, ми можемо зробити висновок, що основними показниками якого є: потреба у досягненнях цілей; спрямованість до мотивації успіху; здатність до

самооцінки реалізації життєвих цілей. На шляху до професійного самовдосконалення майбутні соціальні педагоги у процесі фахової підготовки, повинні намагатися відчувати потребу у досягненні поставлених ними цілей, вони повинні бути спрямованими до мотивації успіху, але для цього вони повинні себе вміти адекватно оцінити, повинні розуміти яким чином треба реалізувати свої життєві цілі.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Перспективою подальшого дослідження зазначеної проблеми є вивчення проблеми професійного самовдосконалення на прикладі професії соціального педагога.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
3. Беляєва Л.А., Беляєва М.А Категорії «соціальна робота» та «соціально-педагогічна» в їх взаємозв'язку // Понятійний апарат педагогіки та освіти: зб. наук. праць / Відп. ред. М.А. Галагузова. – Єкатеринбург, 1998. Вип. 3. – 240 с.
4. Макклелланд Д. Мотивація людини / Д. Макклелланд. – СПб.: Пітер, 2007. – 672 с.
5. Сучасна психологія мотивації / За ред. Д.А. Леонт'єва. – М.: Зміст, 2002. – 343 с.
6. Хекхаузен Х. Психологія мотивації досягнення / Х. Хекхаузен. – Санкт-Петербург: Річ, 2001. – 256 с.
7. Маслоу А. Мотивація та особистість / Пер. А.М.Татлибаєвої. – СПб.: Євразія, 1999. – 478 с.
8. Божович Л.І. «Проблеми формирования личности» / Під ред. Д.І. Фельдштейна. 2-Изд-во "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЭК", 1997.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Velikij tлумachnij slovník suchasnoï Ukraïns'koï movi / Uklad. i golov. red. T.Busel. – K.: Irpin': VTF «Perun», 2002. – 1440 s.
2. Pedagogichnij slovník / Za redakcieju dijsnogo chlena APN Ukraïni Jarmachenka M.D. – K.: Pedagogichna dumka, 2001. – 516 s.
3. Beljaeva L.A., Beljaeva M.A Kategorii «social'na robota» ta «social'no-pedagogichna» v ih vzaemovz'jazku // Ponjatijnij aparat pedagogiki ta osviti: zb. nauk. prac' / Vidp. red. M.A. Galaguzova. – Ekaterinburg, 1998. Vip. 3. – 240 s.
4. Makklelland D. Motivacija ljudini / D. Makklelland. – SPb.: Piter, 2007. – 672 s.
5. Suchasna psihologija motivacii / Za red. D.A. Leont'eva. – M.: Zmist, 2002. – 343 s.
6. Hekhauzen H. Psihologija motivacii dosjagnennja / H. Hekhauzen. – Sankt-

Peterburg: Rich, 2001. – 256 s.

7. Maslou A. Motivacija ta osobistist' / Per. A.M.Tatlibaevoï. – SPb.: Cvrazija, 1999. – 478 s.
8. Bozhovich L.I. «Problemi formirovanija lichnosti» / Pid red. D.I. Fel'dshtejna.2-Izd-vo "Institut prakticheskoy psihologii", Voronezh: NPO "MODJeK", 1997.

Parfenyuk V. O. The motivational component of professional self-improvement of future social workers in the process of training. Essential for personal and professional development of future social workers is the level of development of their motivation of professional self-improvement in the process of professional training. It is the constant desire of self-knowledge, self-development, self-actualization in the context of internal personal and external, socio - professional instability provides, on the part their professional vitality, a certain urban professional competence, other one, continuous professional development. So, the willingness of future social workers for their professional activity as a goal, and the result of their professional - pedagogical training should include as an integrated component of the motivation to professional self-improvement. we came to the conclusion to create a motivational component. In the article we will consider the main indicators of it. Motivation of professional self-improvement, according to the research results of domestic and foreign scientists (A. O. Derkach, I. F. Isaev, N. V. Kuzmina, V.O. Slastenin, etc.) not only determines the reduction of base indicators of professional development, especially education (lower levels of mainstreaming competencies outdated professional knowledge, outdated professional knowledge, the breakdown of professional skills and knowledges), but also adversely affect the efficiency of professional activity of social workers, contribute to the emergence of professional deformations and destructions (decay professional I, professional identification).So, the important component of professional preparation of future social workers is the creation of conditions for the development their professional self-motivation, which involves the transition from a one-tier system of wills to complex hierarchical built from University`s temporarily sphere of action leads to persistent autonomous motive of self-improvement , converting individual trying to work on yourself to continuous long-term process, way of thinking. The development of motivation to professional self-improvement of future social workers of process training is a necessary condition for the formation of his professional competence, and positive motivation professional self-improvement – system-educational part of their commitment to professional teaching activity.

Key words: motivation, professional self-improvement, self-esteem.

Отримано 31.03.2015 р.